

Анастасія МАХАНЬКО

студентка спеціальності 016.01
Спеціальна освіта (Логопедія)
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Інна БАРАНЕЦЬ

доктор філософії, доцент, асистент
кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ДИЗАРТРІЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У статті висвітлено негативний вплив воєнних конфліктів на психомовленнєвий розвиток дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із дизартрією. Схарактеризовано напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. Представлено техніки стабілізації психоемоційного стану дітей із дизартрією під час нападу страху або паніки на корекційному занятті, що є необхідною передумовою організації успішної логопедичної роботи із означеною категорією дітей.

Ключові слова: діти із дизартрією, психолого-педагогічна підтримка, комплексний підхід, психологічна травма, психотравмуюча ситуація.

Anastasiia Makhanko, Inna Baranets. Psychological and pedagogical support for children with dysarthria in wartime

The article highlights the negative impact of military conflicts on the psycho-speech development of children with special educational needs, including dysarthria. The directions of correctional work with children with severe speech disorders under martial law are characterized. Techniques for stabilizing the psycho-emotional state of children with dysarthria during an attack of fear or panic in a correctional class are presented, which is a prerequisite for organizing successful speech therapy work with this category of children.

Key words: children with dysarthria, psychological and pedagogical support, integrated approach, psychological trauma, psychotraumatic situation.

Постановка проблеми. Під час воєнних конфліктів однією з найуразливіших категорій цивільного населення є діти із порушеннями психофізичного розвитку, значну кількість з яких складають діти із порушеннями мовлення, в тому числі із дизартрією. Внаслідок чого все більшої актуальності набуває вивчення питання особливостей психолого-педагогічної підтримки зазначеної категорії дітей, оскільки вони мають обмежені можливості до комунікації, вміння швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища. Відтак, важливо запроваджувати в освітній процес кроки підтримки, які допоможуть мінімізувати наслідки психологічної травми і дадуть

можливість реалізувати ефективний корекційний вплив. Тому на сьогоднішній день перед корекційними педагогами та психологами стоїть першочергове завдання сформуванню гармонійно розвинену, соціально-активну мовленнєву особистість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснюючи аналіз проблеми психолого-педагогічної підтримки дітей з дизартрією в умовах воєнного часу, встановлено, що впровадження в освітній корекційний процес методів та форм психологічної допомоги є провідним аспектом в організації комплексної допомоги дітям із порушеннями мовлення. Концептуальні основи комплексного підходу до подолання тяжких порушень мовлення та психологічної підтримки дітей висвітлені у чисельних працях науковців галузі спеціальної освіти (І. Баранець, А. Богущ, Л. Калмикової, Н. Пахомової, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.).

Р. Левіна зауважує, що урахування психологічних особливостей дітей з порушеннями мовлення, компенсаторних можливостей вищих психічних функцій становить вагомим діагностичним і корекційним значенням [7, с.178].

На думку Л. Кірішко під час війни діти з особливими потребами постійно перебувають у стані невизначеності. Оскільки ці діти мають обмежені можливості швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього простору, важливо вчасно запроваджувати кроки підтримки, які допоможуть зменшити наслідки психологічної травми. Тому автор визначає підвищення професійної компетентності фахівців, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема розроблені та проведені практичні заняття як пріоритетне завдання ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти [2].

Відтак, дослідження провідних учених галузі педагогіки та психології, постійно збагачуючи науку новими емпіричними даними, розкривають особливості корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення. Однак, сучасні реалії вимагають від логопеда створення спеціальних психолого-педагогічних умов, які сприятимуть реалізації, заздалегідь визначених, пріоритетних напрямів психолого-педагогічної підтримки дітей із дизартрією в умовах воєнного стану.

Метою статті є розкриття необхідності комплексного підходу до організації психолого-педагогічної підтримки дітей із дизартрією в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. У дослідженнях останніх років неухильно простежується тенденція зростання кількості дітей із порушеннями психофізичного розвитку, що зумовлено біологічними, екологічними, соціально-психологічними та іншими чинниками, а також їх поєднанням. Дизартрія є одним із розповсюджених порушень мовлення, її значення як проблеми на даний момент різко зростає, оскільки недостатність рухового відділу центральної нервової системи у ранньому дитячому віці стає все більш звичним явищем [1].

Такі особливості психічного розвитку дитини як спастичність, дистонія, гіпотонія, астенізація, вегетативні порушення, відбуваються через зміну м'язового тону, що пов'язаний із органічним ураженням центральної нервової системи. Як наслідок, діти із зазначеним порушенням гостро реагують на різні ситуації, мають посилену тривожність. Перенавантаження фізичною чи інтелектуальною активністю може спричинити посилення вище зазначених проявів, які в подальшому житті дитини, можуть стати причиною шкільної та соціальної дезадаптації, та загрозою формування негативних рис характеру дитини [4].

Крім того, негативний вплив на психічний стан дітей з особливими освітніми потребами спричиняють стресогенні фактори. Діти, які отримували корекційно-розвиткові послуги у вигляді логопедичних і психологічних занять, раптово втратили кваліфіковану допомогу фахівців. Вплив стресових ситуацій негативно впливає на дітей із дизартрією, дитина може або відчувати емоційне перенапруження, або навпаки сильно розслабитися. Інакше кажучи, емоційне перенавантаження та стрес посилюють прояви гіперсаливації [6]. Саме тому психологічна підтримка дитини із дизартрією, стабілізація її психоемоційного стану є запорукою успішного корекційного процесу.

Специфіка психолого-педагогічної підтримки полягає в тому, що ситуація розглядається як взаємовплив особистості і середовища, при якому провідна роль відводиться суб'єктивним факторам, а саме: переживанню і розумінню ситуації людиною, ставлення до неї, інтерпретації подій (Л. Туриніна). Тому, на нашу думку, підкреслення необхідності комплексного підходу до організації психолого-педагогічної підтримки дітей із дизартрією в умовах воєнного стану визначено саме невід'ємністю особистості від середовища, залежністю від реальних подій.

На думку І. Баранець та Н. Пахомової, комплексний підхід до подолання проблеми тяжких порушень мовлення у дітей дає змогу визначити основні напрями щодо організації корекційної роботи в умовах воєнного часу: міждисциплінарна оцінка психоемоційного стану дитини, виявлення негативних впливів на її мовленнєвий розвиток, забезпечення емоційної підтримки та реалізації спільної комунікативної діяльності, доброзичливе відношенням до дитини зі сторони дорослих і однолітків, створення сприятливих соціальних умов для комунікативного розвитку дитини, становлення та диференціювання позитивної комунікативної мотивації, стимулювання та розвиток зв'язного мовлення, як основи комунікації, цілеспрямоване формування та розвиток у дітей старшого дошкільного віку як мовленнєвої функції, так і пізнавальної сфери [5].

Відтак, враховуючи вищезазначене, на нашу думку, у корекційній роботі з дітьми із дизартрією в умовах воєнного стану все більшого значення набувають традиційні техніки, що сприяють не тільки подоланню мовленнєвого порушення, а й стабілізації психоемоційного стану дитини.

Зокрема, вправа «Повітряна кулька», сприяючи формуванню правильного фізіологічного дихання, заспокоює знервованість дитини. Для виконання цієї вправи необхідно повільно вдихати носом, а видихати ротом, уявляючи, що надуваємо повітряну кульку, складаємо губи трубочкою і видихаємо. Робимо невелику паузу між вдихом і видихом. Слідкуємо, щоб щоки не надувалися. Видих має бути довшим за вдих. Виконуємо вправу 2 хвилини [2].

Психогімнастичні вправи Н. Лісневська визначає провідними у психолого-педагогічній підтримці дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. Автор пропонує у комплексній корекційній роботі застосовувати вправу «Зайчик», що сприяє розвитку моторної пам'яті. Дитина повинна придумати і запам'ятати певну позу. Поки звучить музика, вона вільно стрибає по кімнаті немов зайчик. Як тільки музика закінчилася, тут же повинна прийняти обрану раніше позу [3].

Слід зазначити, що для стабілізації психоемоційного стану, доцільно також використовувати методи сенсорної інтеграції. В. Кисличенко, Ю. Рібцун та інші зазначають, що сенсорна інтеграція

позитивно впливає на зниження тривожності та агресії, навчають саморегуляції [1; 6]. Крім того, сенсорна інтеграція дозволяє цікаво інтерпретувати традиційні техніки, наприклад під час проведення дихальних вправ використовувати сухий басейн, ємність з водою та корабликом, для контролю тіла та емоцій використовувати балансири, м'ячі, резинові подушки, а для зняття емоційного напруження доцільно використовувати пісочну терапію.

Висновки. Отже, вивчення особливостей комплексного підходу до подолання проблеми мовленнєвих порушень у дітей, в тому числі дизартрії, дозволяє зробити висновок, що умови воєнного стану вимагають від фахівця галузі спеціальної освіти досконало володіти міждисциплінарними знаннями, що визначають ефективність психолого-педагогічної підтримки дітей із дизартрією в реальних умовах.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні спеціальних психолого-педагогічних умов застосування психогімнастичних технік та стабілізуючих вправ на корекційному занятті з дітьми із дизартрією в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї з дизартричними розладами. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічної науки): зб. наук. праць.* К-Подільський : Медобори, 2016. Вип. VIII. С. 84–93.
2. Кірішко Л. М. Психологічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. *Педагогічне видання «Педагогічний вісник»,* 2022. №1-2. С. 101–103.
3. Лісневська Н. В. Вплив психогімнастики на психічне здоров'я дітей дошкільного віку та особливості її застосування в навчально-виховному процесі ДНЗ. *Міжнародне періодичне наукове видання «SWorld»* 2017. Вип. 49. 123 с.
4. Обуховська А. Г. Ілляшенко Т. Д. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції : монографія. Київ : НАПНУ Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, 2020. 112 с.
5. Пахомова Н. Г. Баранець І. В. Напрямки корекційної роботи з дітьми із важкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова.* Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2022. № 43. С. 55–63.
6. Рібцун Ю. В. Запобігти, захистити, допомогти. Діти з особливими мовленнєвими потребами в умовах воєнного стану. *Журнал «Вісник науки та освіти №2(2)».* Київ 2022. 392 с.
7. Якимчук Г. В. Особливості психічного розвитку дітей з важкими порушеннями мовлення. *Науковий журнал соціології та психології «Габітус».* Випуск 20/2020. 291 с.